

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**TOSHKENT VILOYATI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

SHUKURLLAYEV JURABEK MAKSADBAYEVICH,

**SPORT VA HARAKATLI O‘YINLARNI O‘QITISH METODIKASI
(VOLEYBOL)**

(60112200-“Jismoniy madaniyat” ta‘lim yo‘nalishi talabalari uchun)

O‘QUV QO‘LLANMA

Chirchiq-2022

A N N O T A T S I Y A

Mazkur o‘quv qo‘llanma pedagogika oliy ta’lim muassasalarining 60112200-“Jismoniy madaniyat” ta’lim yo‘nalishi o‘qituvchilari, murabbiylar va talabalari uchun Voleybol sport turi bo‘yicha «Sport va harakatli o‘yinlarni o‘qitish metodikasi» faniga mo‘ljallangan bo‘lib, unda voleybol o‘yining nazariy asoslari, voleybol o‘yining o‘qitish metodikasi hamda voleybol o‘yin texnika va taktikasining asosiy tushunchalari klaster hamda akmeologik yondashuv asosida atroflicha yoritib berilgan.

Muallif:

J.M. Shukurllayev. Chirchiq Davlat Pedagogika Instituti Sport va ChHT fakulteti “Jismoniy madaniyat” kafedrasida o‘qituvchisi

K.D.Raximkulov. O‘zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti - dotsenti.

I.R. Choriyev Chirchiq Davlat Pedagogika Instituti- p.f.f.d.

KIRISH

Ta'limning ravnaq topishida bilim ko'nikmalarning jamiyat hayotidagi roli tobora oshib chuqurlashib borishi har doim innovatsion va ilmiy yondashuvga ehtiyoj sezadi. Bugungi kunda pedagogik ta'lim innovatsion klasteri va akmeologiyaning sport sohasida amaliyotga tadbiiq qilinishi zamonaviy mexanizm hisoblanadi. Klaster yondashuvi aniq hudud kesimidagi muayyan sohaning o'ziga xosligini ko'rib chiqish va tavsiflash imkonini beradi. Bunda klaster ishtirokchilari bir-biri bilan o'zaro bog'liqlikda bo'lgani uchun ayrim klaster elementlarining noaniq ishlashi boshqa klaster elementlari dinamikasining salbiy ishlashiga turtki bo'lishi mumkin. Klaster ta'lim har bir elementning samaradorligini oshiruvchi, o'zaro ta'sirni innovatsion boshqaruvchi mexanizm hisoblanadi. Akmeologik yondashuv esa uning eng yuqori darajaga chiqish yo'llarini asoslash bilan xarakterlanadi.

Sport va ta'limni isloh qilish mamlakatimiz oliy ta'lim tizimini samarali rivojlantirish va jahon bozorida sport va ta'lim xizmatlarining raqobatbardoshligini ta'minlash zaruratini yuzaga keltirmoqda. Bu borada yurtimizda bir qancha qonun va qarorlar qabul qilib kelinmoqda shu jumladan: O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi qonuni (29.08.1997 y), "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" (29.08.1997 y), O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-martdagi PF-5368-sonli "Jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi kabi sport sohasiga tegishli qarorlar va o'tkazilayotgan tub islohotlarning o'rni juda muhim ahamiyatga egadir.

Rivojlangan jahon mamlakatlari kabi bizni ta'lim va sport ham kundan-kunga rivojlanib bormoqda. "Davlat-ta'lim-talaba-ota-ona" halqalarini birlashtirib, maktabgacha ta'lim va tarbiya, umumiy o'rta ta'lim, professional ta'lim, oliy ta'lim tizimi hamda ilmiy-madaniy muassasalarini bo'lg'usi jismoniy tarbiya o'qituvchisining pedagogik ta'limi nazariyasi va amaliyotining akmeologik asoslarini o'rganish muammosini tadqiqot ob'ekti qilib belgilashga turtki bo'ldi.

"O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni 2025 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da davlat sport ta'limi muassasalarida trener va

mutaxassislarning sifat tarkibi, xususan, oliy ma'lumotlilar sonini bosqichma-bosqich 80 % ga etkazish; sport turlari bo'yicha terma jamoalar sportchilari uchun ilmiy-majmua laboratoriyalar tashkil etish, tayyorgarlik jarayoniga ilg'or innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda sport sohasida samarali tibbiy va farmakologik ta'minotni yo'lga qo'yish tizimini joriy etish ustuvor vazifalar sifatida belgilandi.

Ayniqsa, voleybol sport turi hozirgi kunda yildan-yilga raqobatning jadal keskinlashuvi bilan muhim o'ringa ega. Voleybol sport turi bo'yicha o'tkazib kelinayotgan milliy chempionatlar va o'ta nufuzli halqaro musobaqalarda yuksak natijaga erishish uchun jismoniy potensial zahirasini kuchaytirish va kengaytirish, eng asosiysi kadrlar salohiyatini oshirishni taqozo etadi. Bu omil jismoniy tarbiya mashg'ulotlari va darslarida talaba yoki talabalarni voleybol sport turiga tizimli ravishda o'rgatish hamda pedagogik mahoratining oshishida muhim manba hisoblanadi.

Butun jahon mamlakatlarida hozirda voleybol sport turini o'rgatishning samarali usullarini tatbiq qilish eng muhim vazifadan hisoblanadi. Rivojlangan davlatlar orasida shunday klublar borki, o'smirlarni hatto 4-5 yoshidan boshlab mashg'ulotga qobiliyati borligini va genetik prognoz orqali saralab olish jarayonlari amalga oshiriladi. Shuningdek, bu jarayonga kompleks tarzda zamonaviy yondashish zarurati yuzaga kelmoqda. Shu jumladan bolalarning har tomonlama intellektual rivojlanishida yosh avlodni shakllantirish, jamiyat rivojiga mos barkamol shaxsni voyaga etkazishga barcha imkoniyatlar yaratilmoqda.

Aynan voleybolchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirishga, harakatlanish harakatlari turlarini kengaytirishga, eng asosiysi voleybolchi uchun muhim bo'lgan taktik harakatlarga qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishni ta'minlovchi psixofizik jarayonlari va funksiyalarini rivojlantirish va takomillashtirishga yordam beradigan yo'llarini tanlab olish muhim deb hisoblaymiz. Chunki eng yaxshi natijalarga o'rgatishning aniq vazifalarini va shug'ullanuvchilarning individual-guruhli xususiyatlarini hisobga olib o'qitish,

tarbiyalash va mashqlarning boshqa vositalari bilan mosligida erishish mumkin. Shuning uchun jismoniy sifatlarini yaxshilashga va voleybol o'yini ko'nikmalarini mustahkamlashga qaratilgan mashqlar tizimini ilmiy asosda tanlab olish zarur. Voleybol sport turi maktab va oliy ta'lim muassasalarida darslik sifatida kiritilgan bo'lib, Respublikamizda 2000 yildan buyon o'tkazib kelinayotgan "Umid nihollari", "Barkamol avlod", "Universiada" kabi ommaviy sport musobaqalari dasturidan joy olgan.

Mazkur o'quv qo'llanma oliy ta'lim muassasalarida jismoniy madaniyat yo'nalishida Sport va harakatli o'yinlarni o'qitish metodikasi fanidan Voleybol sport turiga oid talablar asosida yozilgan, DTSga mos ravishda tayyorlangan. Ushbu o'quv qo'llanmani yozishdan maqsad – talabalarga voleybol nazariyasi asoslarini va amaliyotini o'rgatishdir. Mazkur o'quv qo'llanmani tayyorlashda manba sifatida Voleybol nazariyasi va uni o'qitish metodikasi bo'yicha yozilgan adabiyotlardan foydalanildi, jumladan jismoniy madaniyat va voleybol sohasining yetakchi olimlari ishlari o'rganilgan holda tahlil qilindi.